

द्विरात्रः" कात्या० १५।६।२२। २व्रतभेदे न० समा० द्विगुः
अच् समा० । ३रात्रिद्वये न० ।

द्विरात्रीण त्रि० द्वाभ्यां रात्रिभ्यां निर्वात्तादि ख तस्य न
लुक् । रात्रिद्वयसाध्ये पक्षे ठञ् । द्वैरात्रिक तत्त्वार्थे

द्विराप पुंस्त्री० द्विः द्विवारमापिबति आत्पा-क । हस्तिनि
शब्दमा० तस्य शुण्डेन प्रथमपानोत्तरं सुखेन पानात्
द्विवारपायित्वात् तथात्वम् स्त्रियां ङोप् ।

द्विराषाढ पु० "माधवादिषु षट्केषु मासि दर्शद्वयं यदा ।
द्विराषाढः स विज्ञेयः शेते तु आषण्डेऽच्युतः" मिहि
रोक्ते मिथुनस्यरव्यारब्धशुक्रप्रतिपदादिदर्शान्तमासद्वये ।
स चाषाढमलमासे भवति यथा "मिथुनस्यो यदा भातु-
रमावस्याहयं सृशेत् । द्विराषाढः स विज्ञेयो विष्णुः
स्त्रिपति कर्कटे । पौर्णमासद्वयं यत् पूर्वाषाढाद्वयं
सृशेत् । द्विराषाढः स विज्ञेयो विष्णुः स्त्रिपति कर्कटे"
गारुडोक्ते मासभेदे च ।

द्विरुक्त त्रि० द्विः द्विवाररुक्तः । १अभ्यस्ते द्वित्वप्राप्ते धात्वादौ
द्विवारं कथिते च ।

द्विरुक्ता स्त्री द्विवारमूढा वह-कर्मणि क्त । द्विवारविवाह
युतायां पुनर्भू स्त्रियाम् हेमच० ।

द्विरेतस् पु० द्वे रेतसी कारणमस्य । द्वाभ्यां पशुभ्यां रासभा-
श्वभ्यां जाते १अश्वतरे गोऽजाभ्यां २जाते गर्दभे च "तए-
तमेकं पशुं द्वाभ्यां पशुभ्यां प्रत्यपश्यन् रासभं गोश्चावेश-
तद्यदेतमेकं पशुं द्वाभ्यां पशुभ्यां प्रत्यपश्यन् स्तस्मिन्नेष-
यकः सन् द्विरैताः" शत० ब्रा० ६।१।१।२१। अत्र गर्दभस्य
तथात्वसुक्तमश्वतरस्य तथात्वं च लोकप्रसिद्धम् ।

द्विरेफ पु० द्वौ रेफौ वाचकशब्देऽस्य । द्विरेफयुक्तभ्रमर-
शब्दावाच्ये १मधुकरे अमरः २वर्वरे हेमच० "मधु द्विरेफः
कुसुमैकपात्रे" द्विरेफमालाः सविशेषसङ्काः" कुमा० ।

द्विर्वचन न० द्विरुच्यते वच-कर्मणि ल्युट् । १द्विरुक्ते द्विः-
कथिते अभ्यस्ते धात्वादौ च "द्विर्वचनेऽचि" पा० "न पदा-
न्तद्विर्वचनेत्यादि" पा० ।

द्विलक्षण त्रि० द्वे लक्षणे प्रकारौ यस्य । प्रकारद्वययुते द्वि-
धाभिन्ने "समानयानकर्मा च विपरीतस्तथैव च ।
तदात्वायतिसंयुताः सन्विज्ञेयो द्विलक्षणः" मनुः । द्वि-
लक्षणः द्विप्रकारः" कुल्लू० ।

द्विवक्त पु० द्वे वक्त्रे अस्य । १सखद्वययुते राजसर्पे २दानव-
भेदे "एकवक्त्रो महावक्त्रो द्विवक्त्रः कालमन्त्रिभः"
हरिवं० २६३अ० नानादानवनामरूपायुक्तौ ।

द्विवचन न० द्वौ द्वित्वस्युच्यते अनेन वच-करणे ल्युट् कर्म
षष्ठ्या समासः । द्वित्वबोधके पा० परिभाषिते औभ्यामि-
त्यादौ तस्यस्य प्रभृतौ च । "द्वे कयोर्द्विर्वचनैकवचने
बहुषु बहुवचनमिति" पा० ।

द्विवज्जक पु० द्विगुणितः वज्रः संज्ञायां कन् । षोडशकोणे
गृहभेदे "वज्रोऽष्टास्त्रिद्विवज्जको द्विगुणः" ट० सं० ५३अ० ।

द्विवर्ष त्रि० द्वे वर्षे वयोमानमस्य ठक् तस्य लुक् । १द्विवर्ष-
वयस्के गवादौ स्त्रियां टाप् । द्वे वर्षे अधीष्टो भृतो
भूतो भावी वा ठञ् तस्य चित्तवति नित्यं लुक् । द्विवर्षं
२सत्कृत्य नियोजिते शब्दे कर्मकरे ४खसत्तयाव्याप्ते
५भाविनि च । अचेतने तु "वर्षांस्तु क् च" पा० लुक्
पक्षे ख ठञ् च । द्विवर्षे द्विवर्षीण अचेतने व्याध्यादौ
भविष्यति तु "वर्षस्याभविष्यतीति" पा० उत्तरपदद्वयः ।
द्विवार्षिक द्विवर्षभूते धान्यादौ यागादौ च भविष्यति तु
नोत्तरपदद्वयः । द्वैवार्षिक इत्येव । "जनद्विवार्षिकं प्रेतं
निदध्युर्वांश्च वाहिः" मनुवाक्ये चित्तवत्यपि
न लुक् आर्धत्वात् बोध्यम् । स्वार्थे क । द्विवर्षवयस्के
त्रि० स्त्रियां टापि अतइत्त्वं द्विवर्षिका तत्त्वार्थे हेमच०

द्विवाहिका स्त्री द्विप्रकारं वाहयति वाहि-ण्युल् । दौ-
लायां शब्दमा० तथा उभयपार्श्वयोः स्वारूढस्य वाह-
नात्तथात्वम् ।

द्विविंशतिकीन न० द्वाविंशतिकमर्हति तत्परिमाणमस्य वा
ख । द्वाविंशतिकाहं तत्संख्यापरिमिते

द्विविद् पु० १वानरभेदे स च रामसेनान्तर्गतः । "मैन्दश्च द्वि-
विश्वापि हनूमांश्चानिलाम्बजः । जाम्बवान्दक्षराजश्च
सुपीवसचिवाः स्थिताः" भा० व० २७६अ० । द्वापरयु-
गोये सौमदारस्ये २वानरभेदे च "सौमद्वारे वानरेन्द्रो
द्विविदो नाम नामतः" भा० उ० १२६अ० । "वानरो द्वौ
महावीर्यौ मैन्दोद्विविद एव च । विजितौ युद्धदुर्द्धौ
जाम्बवांश्चापराजितः" हरिवं० १७४अ० । "ससृष्ट्योत्तरे
तोरे द्विविदो नाम वानरः । ऐकाहिकज्वरं हन्ति
तस्य नामासुकीर्तनात्" ।

द्विविध त्रि० द्वे विधे अस्य । द्विप्रकारे "निकामतप्रा द्विवि-
धेन वज्जिना नभचरणेभ्यनसम्भृतेन च" कुमा०

द्विविन्दु पु० द्वौ विन्दू लेखनाकारेऽस्य । विषर्गे वर्षभेदे ।

द्विविस्त त्रि० द्वे विस्ते अर्हति परिमाणमस्य वा आहीयः
ठक् तस्य वा लुक् । विस्तइयाहं तत्परिमिते पक्षे ठको-
ऽलुक् । द्वैविस्तिक तत्त्वार्थे । [ध्यायिनि